

Innkommet

14 NOV 2014

HJORT D.A.

BORGARTING LAGMANNSRETT

DOM

Avsagt: 10.11.2014 i Borgarting lagmannsrett, lagmannsrettens hus
i Oslo

Saksnr.: 13-171660ASD-BORG/03

Dommere:

Lagdommer	Halvor Aas
Konstituert lagdommer	Jan Eivind Norheim
Ekstraordinær lagdommer	Helge Monstad

Ankende part	Naturlig Valg AS	Advokat Olav Kolstad
--------------	------------------	----------------------

Ankemoøpart	Forbrukerrådet	Advokat Rolf Christian Trolle Andersen
-------------	----------------	--

Saken gjelder erstatning for omdømmekrenkelse.

Naturlig Valg AS ble etablert i 2004, og drev frem til 1. august 2014 med salg av hudkremen A-Creme; en universalkrem som har vært i bruk i markedet i 60 år. Kremen utgjorde etter det opplyste 80–90 prosent av selskapets omsetning. Fra 1. august 2014 har et annet selskap overtatt rettighetene til å selge kremen i Norge. Den selges i helsekostbutikker og apotek og ble tidligere også solgt gjennom forhandlere av produkter for barn. Kremen inneholder metylparaben, som er et utstrakt brukt konserveringsmiddel i kosmetikk- og kroppsspleieprodukter.

Den 7. november 2011 lanserte Forbrukerrådet en "App" (applikasjon på mobiltelfon) og en nettside (www.hormonsjekk.no) som gir forbrukerne muligheten til å undersøke om et produkt inneholder ett eller flere kjemiske stoffer som kan ha hormonforstyrrende egenskaper hos mennesker.

Forbrukerrådets kampanje tok utgangspunkt i EU-kommisjonens kandidatliste over stoffer som skal undersøkes nærmere for hormonforstyrrende egenskaper. Dette er et ledd i EUs strategi for å regulere hormonforstyrrende stoffer. Kandidatlisten er delt opp i tre kategorier. Stoffene i kategori 1 er høyest prioritert for ytterligere undersøkelser, da disse har dokumentert hormonforstyrrende effekt i minst én undersøkelse av en levende organisme. I kategori 1 inngår bl.a. parabener, herunder metylparaben som benyttes som konserveringsmiddel i A-Creme. Kategori 1 inneholder totalt 194 stoffer, hvorav 17 benyttes i kosmetikkprodukter. At stoffene er oppført på listen betyr ikke at det er bevist at de har hormonforstyrrende effekt på mennesker.

Appen gir forbruker en enkel mulighet til å undersøke om et produkt inneholder et eller flere av stoffene på EU-kommisjonens liste, og gir dermed forbruker en mulighet til å velge å ikke utsette seg for disse stoffene. I tingrettens dom blir Forbrukerrådets hormonsjekk-kampanje nærmere beskrevet slik (dommen side 4–5):

[...] Forbruker kan via Forbrukerrådets nettsider søke på en rekke ulike produkter, men kan også laste ned "appen" til sin smarttelefon og ved hjelp av telefonen skanne strekkoden på produktet. Dersom produktet er registret vil "appen", ved hjelp av farger (rød, grønn eller gul skjerm) samt tekst, vise om produktet inneholder stoffer som står på EU-kommisjonens liste. Produkter som ikke inneholder stoffer fra EUs liste blir markert med en grønn trekant. Dersom produktet inneholder minst ett stoff fra listen markeres det med rød trekant. Forbruker kan da klikke seg videre for å få mer informasjon om dette stoffet. En tredje kategori er produkter som inneholder stoffer som er i ferd med å fases ut, disse er markert med gul trekant. Via nettsiden og via "appen" kan forbruker også advare eller anbefale hhv. røde og grønne produkter til sine kontakter/venner.

Kampanjen fikk stor oppmerksomhet og mye mediedekning, bl.a. ble kampanjen omtalt i helseprogrammet "Puls" på NRK på lanseringsdagen. "Appen" ble i løpet av kort tid den mest nedlastede "appen" på AppStore. Forbrukerrådet fikk 5 157 nye "likes" mellom 1. november og 31. desember på sin facebookside. Forbrukerrådet

sendte også ut flere pressemeldinger i forbindelse med lanseringen. Da "appen" ble meget populær besluttet Forbrukerrådet å utvikle en versjon for android telefoner i tillegg til Iphone. Utviklingen ble støttet av daværende barne-, likestilling- og inkluderingsminister Audun Lysbakken. Så langt har 150 000 lastet ned "appen" og det er foretatt 2,5 millioner skanninger av produkter. A-Creme kommer som nummer 14 på Forbrukerrådets liste over de mest skannede produktene. "Appen" har også fått flere priser bl.a. FN-prisen World Summit Award for mobilapplikasjoner i kategorien miljø og helse.

Naturlig Valg har fremmet krav om erstatning fra Forbrukerrådet for det tap selskapet anfører å ha blitt påført som følge av hormonsjekk-kampanjen. Naturlig Valg tok ut stevning mot Forbrukerrådet 11. desember 2012 med påstand om erstatning. Forbrukerrådet innga tilsvarende med påstand om frifinnelse

Oslo tingrett avsa 8. juli 2013 dom med slik domsslutning:

1. Forbrukerrådet frifinnes.
2. Naturlig Valg AS dømmes til å betale Forbrukerrådet 290 000 – tohundredeogtittusen – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.

Naturlig Valg AS har anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Ankeforhandling ble holdt 23. og 24. oktober 2014 i Borgarting lagmannsretts hus. Partene møtte sammen med sine prosessfullmektiger og avga forklaring. Det ble avhørt fem vitner, hvorav fire sakkyndige. Om bevisføringen for øvrig vises til rettsboken.

For nærmere detaljer vedrørende saksforholdet vises til tingrettens dom og lagmannsrettens bemerkninger nedenfor.

Den ankende part, **Naturlig Valg AS**, har i hovedtrekk anført:

Prinsipalt anføres det at Forbrukerrådet er erstatningsansvarlig etter skadeserstatningsloven § 3-6, jf. § 2-1, jf. straffeloven § 247. Det foreligger en rettsstridig og utilbørlig krenkelse av straffeloven § 247 ved at A-creme urettmessig er betegnet som hormonforstyrrende i Forbrukerrådets hormonsjekk-kampanje. Det er ikke ført sannhetsbevis for at metylparaben er hormonforstyrrende. Kravet til sannhetsbevis er strengt i dette tilfellet, hvor ordbruken er så sterk. Forbrukerrådets uttalelser må ses i lys av sin kontekst, utforming mv. Utsagnene må vurderes ut fra hvordan den jevne mann vil forstå dem. Konteksten til utsagnet – sammenholdt med formålet om å påvirke forbrukernes kjøp – gjør at faren for økonomisk skade er helt konkret. Forbrukerrådet har ikke påvist noen allmenn interesse i en slik utforming av kampanjen. Det vises til at kampanjen er til bruk for forbrukerne i en konkret kjøpsituasjon, og det gjøres gjeldende at budskapet og formen på dette må tilpasses at forbrukeren i kjøpsøyeblikket har fokus på helse.

Det var uriktig av Forbrukerrådet å basere seg på EUs kandidatliste. Denne er feilaktig presentert som noe som legitimerer kampanjen. Tvert om kan det ikke leses ut av listen om noe er hormonforstyrrende – den er bare ment som et bidrag til hva det videre skal forskes på. Det er bare ved dyreforsøk metylparaben har vist seg hormonforstyrrende. Metylparaben er lite potent, og det er ikke sannsynliggjort at stoffet sammen med andre stoffer vil ha en "cocktail-effekt". Under enhver omstendighet er det ingen risiko ved stoffet når det benyttes i tillatte mengder.

Forbrukerrådet er ikke i en særstilling når det gjelder hvilke ytringer som kan tillates. Det er ikke grunnlag for å benytte et føre var-prinsipp i denne saken. Forbrukerrådets ytringer her kan ikke anses vernet av ytringsfriheten.

Subsidiært gjøres det gjeldende at Forbrukerrådet er erstatningsansvarlig etter et alminnelig ulovfestet uaktsomhetsansvar. De samme momentene som under vurderingen av straffeloven § 247 vil her være relevante.

Naturlig Valg har lidt et betydelig økonomisk tap som følge av kampanjen. Det foreligger årsakssammenheng mellom handlingen og det økonomiske tapet. Naturlig Valg har gjort det som sto i selskapets makt for å begrense tapet.

Det er nedlagt slik påstand:

1. Forbrukerrådet dømmes til å betale erstatning fastsatt etter rettens skjønn.
2. Naturlig Valg AS tilkjennes sakens omkostninger for tingretten og lagmannsretten.

Ankemotparten, **Forbrukerrådet**, har i hovedtrekk anført:

Forbrukerrådet er verken ansvarlig etter skadeserstatningsloven § 3-6, jf. straffeloven § 247, eller etter et alminnelig uaktsomhetsansvar.

Forbrukerrådet har rettmessig betegnet metylparaben som hormonforstyrrende, ettersom det er funnet å være hormonforstyrrende i minst ett dyreforsøk. Det var ikke uaktsomt av Forbrukerrådet å ta utgangspunkt i EUs kandidatliste.

Det er helt legitimt av Forbrukerrådet å advare mot et produkt, selv om det er lovlig. Det er stor mangel på kunnskap om virkninger av hormonforstyrrende stoffer. Forbrukerrådet må ut fra et føre var-prinsipp kunne gi forbrukerne anledning til å velge bort produkter som inneholder parabener.

Uansett er Forbrukerrådets ytringer i denne saken vernet av grunnloven § 100. Forbrukerrådet fronter forbrukernes interesser i spørsmål av stor politisk og samfunnsmessig betydning, og det skal mye til for å legge bånd på samfunnsdebatten gjennom et erstatningsansvar.

Det er uklart hvorfor omsetningen til Naturlig Valg har gått ned. Det er verken godtgjort et økonomisk tap eller årsakssammenheng. Uansett har ikke Naturlig Valg gjort tilstrekkelig for å begrense sitt tap.

Det er nedlagt slik påstand:

1. Anken forkastes.
2. Forbrukerrådet tilkjennes sakens omkostninger for Borgarting lagmannsrett.

Lagmannsretten har kommet til samme resultat som tingretten, og bemerker:

Lagmannsretten skal ta stilling til om Forbrukerrådet, ved sin hormonsjekk-kampanje, har opptrådt erstatningsbetingende overfor Naturlig Valg AS. I kampanjen kom A-creme ut som et produkt som inneholdt hormonforstyrrende stoffer. Naturlig Valg har vist til et betydelig økonomisk tap som følge av kampanjen.

Lagmannsretten vurderer først om Forbrukerrådet er erstatningsansvarlig etter skadeserstatningsloven § 3-6, jf. § 2-1, jf. straffeloven § 247.

Skadeserstatningsloven § 3-6 første ledd første punktum lyder som følger:

Den som har krenket en annens ære eller privatlivets fred, skal, såfremt han har vist uaktsomhet eller vilkårene for straff er til stede, yte erstatning for den lidte skade og slik erstatning for tap i fremtidig erverv som retten under hensyn til den utviste skyld og forholdene ellers finner rimelig.

I den grad én eller flere kjente eller anonyme enkeltpersoner i Forbrukerrådet anses å ha opptrådt erstatningsbetingende etter denne bestemmelsen, er Forbrukerrådet ansvarlig som arbeidsgiver, jf. skadeserstatningsloven § 2-1.

Et eventuelt ansvar etter § 3-6 er i denne saken knyttet til at Forbrukerrådet skal ha krenket æren til Naturlig Valg AS gjennom sin hormonsjekk-kampanje. Alternativet "krenket en annens ære" inneholder en henvisning til alle utsagn som kan rammes av straffeloven § 247. Det synes ikke tvilsomt at juridiske personer er vernet av § 3-6, jf. straffeloven § 247, jf. Rt. 1987 side 764.

Det avgjørende er om Forbrukerrådet har opptrådt på en måte som "er egnet til å skade en annens gode navn og rykte eller til å utsette ham for [...] tap av den for hans [...] næring fornødne tillit", jf. straffeloven § 247.

Ankende part anfører at ytringen om at A-creme inneholder hormonforstyrrende stoffer er et vitenskapelig utsagn, som det må kunne føres sannhetsbevis for. Lagmannsretten er enig i at utsagnet er av en slik faktisk karakter at det kan føres bevis for at det er sant.

Bevisbyrden påhviler Forbrukerrådet, jf. straffeloven § 249 nr. 1. Det er i alminnelighet

tilstrekkelig å føre bevis for at ytringen i det vesentlige er riktig, jf. Rt. 1970 side 1087 og Rt. 1979 side 727. I Rt. 2002 side 764 blir dette nyansert slik:

Etter min mening må kravet til faktisk, bevismessig belegg for krenkende utsagn avhenge – foruten av grovheten av beskyldningen – av graden av verdivurderinger (value judgments) i disse. Jo mer konkrete og presise beskyldningene er, jo mer kreves av objektivt faktisk belegg.

Spørsmålet er så om Forbrukerrådet har ført slikt sannhetsbevis for at A-creme inneholder hormonforstyrrende stoffer. Ettersom det her er tale om en konkret og presis "beskyldning", må det etter lagmannsrettens syn kreves en betydelig grad av objektivt faktisk belegg. Naturlig Valg er av den oppfatning at det ikke finnes holdepunkter for at metylparaben har hormonforstyrrende effekt på mennesker i de tillatte konsentrasjoner, isolert sett eller i kombinasjon med andre stoffer.

Lagmannsretten vil bemerke at metylparaben står på EUs liste over potensielt skadelige stoffer som skal undersøkes nærmere. Tingretten beskriver dette slik (dommen side 4):

For å prioritere innsatsen er stoffene delt opp i flere kategorier:

Kategori 1: Stoffer hvor det er dokumentert hormonforstyrrende aktivitet i minst en undersøkelse av en levende organisme. Disse stoffene er prioritert høyest til ytterligere undersøkelser.

Kategori 2: Stoffer uten tilstrekkelig bevis for hormonforstyrrende effekter, men med dokumentasjon, som tyder på biologisk aktivitet relatert til hormonforstyrrelser.

Kategori 3a og 3b: Stoffe, hvor der ikke er tegn på hormonforstyrrende egenskaper eller som ikke kan vurderes pga. manglende data.

Listen er basert på innspill fra offentlige myndigheter, forskjellige organisasjoner og næringslivsaktører. Listen er ment å være en dynamisk arbeidsliste, hvor stoffer kan inngå eller utgå etter hvert som mer dokumentasjon om stoffenes hormonforstyrrende egenskaper blir tilgjengelig.

I kategori 1 er det oppført 194 stoffer, hvor av metylparaben er ett av stoffene. At stoffene er oppført i gruppe 1 betyr ikke nødvendigvis at det foreligger endelig bevis for at stoffet har hormonforstyrrende effekt hos mennesker. Derimot innebærer det at det foreligger mer eller mindre dokumentasjon for at stoffene har vist hormonforstyrrende effekter i levende dyr. [...]

Det er ikke omtvistet at metylparaben har vist hormonforstyrrende virkning i minst ett dyreforsøk. Det forbrukeren, ved å scanne A-creme eller ved å taste inn kremens navn på www.hormonsjekk.no, får beskjed om, er at den inneholder hormonforstyrrende stoffer. Det fremgår ikke umiddelbart at det er på dyr stoffene har vist seg hormonforstyrrende. Dersom forbrukeren klikker seg videre, fremgår det imidlertid at det er metylparaben det er

tale om, og at metylparaben har vist seg hormonforstyrrende i dyreforsøk. Applikasjonen er lagt opp slik at det er enkelt og naturlig å klikke seg videre på det aktuelle stoffet.

Opplysningen om at A-creme inneholder hormonforstyrrende stoffer, må etter lagmannsrettens syn ses på denne bakgrunn. Uansett kan ikke lagmannsretten se at utsagnet om at A-creme inneholder hormonforstyrrende stoffer er usant, selv om det ikke umiddelbart er presisert at stoffet ikke er funnet hormonforstyrrende på mennesker. Det nevnes også at professor Ulla Haas forklarte under ankeforhandlingen at det er store likheter mellom hormonsystemene hos dyr og mennesker, og at når noe er funnet hormonforstyrrende på dyr, er det stor sannsynlighet for at stoffet i en eller annen konsentrasjon også vil være hormonforstyrrende på mennesker. Det synes derfor mindre vesentlig at det ikke umiddelbart er presisert at funnet av hormonforstyrrelse relaterer seg til dyreforsøk.

Lagmannsretten finner etter dette at det er ført tilstrekkelig bevis for at ytringen om at A-creme inneholder et hormonforstyrrende stoff er sann. At A-creme riktignok kun inneholdt ett slikt stoff, mens appen i android-versjon tilsa at kremen inneholdt flere stoffer, kan ikke ses å ha noen betydning i vurderingen av straffeloven § 247.

Spørsmålet er så om ytringen, sett i lys av sin kontekst, likevel rammes av § 247. Det er klart at utsagnet – for i det hele tatt å kunne rammes av § 247 – må formidle en beskyldning som kan være gjenstand for sannhetsbevis, se Matningsdal i Gyldendal Rettsdata, note 2058 til straffeloven § 247, med videre henvisninger. Dette er tilfellet her, og det er endog – slik lagmannsretten har drøftet ovenfor – ført sannhetsbevis for beskyldningens riktighet.

I denne saken er det klart nok hva "beskyldningene" gikk ut på, og – utover det lagmannsretten har drøftet ovenfor – er det er ikke nødvendig med noen nærmere tolkning for å fastlegge innholdet av utsagnet, slik det for eksempel ble gjort i Rt. 2002 side 764 og Rt. 2003 side 914. I Rt. 1987 side 764 uttalte Høyesterett seg om hva som gjelder ved uberettiget kritikk av en vare, og kom i den saken til at det forelå brudd på § 247. Dommen viser at en rekke forhold rundt utsagnet kan ha betydning – uten at det er nødvendig for lagmannsretten å gå nærmere inn på dette her. Når lagmannsretten har kommet til at det er ført sannhetsbevis for at A-creme inneholdt et hormonforstyrrende stoff, kan lagmannsretten heller ikke se at straffeloven § 247 kan gi hjemmel for at ytringen, sammenholdt med de øvrige omstendigheter rundt den, er rettsstridig. I nærværende sak er det nettopp, etter lagmannsrettens syn, ikke tale om *uberettiget* kritikk av en vare, slik tilfellet var i Rt. 1987 side 764, ettersom det er ført sannhetsbevis.

Generelt kan det også sies at hensynet til ytringsfriheten innebærer at straffeloven §§ 246 og 247 tolkes innskrenkende, slik at det kun er utilbørlige ærekrenkelser som rammes, jf. Eggen, Ytringsfrihet, 2002 side 761. Ettersom det er ført sannhetsbevis, kan lagmannsretten heller ikke se at dette er en relevant problemstilling her. Ankende part har

likevel prosedert på at utsagnene, sett i lys av sin kontekst, var utilbørlige eller rettsstridige.

Slik lagmannsretten ser det, kan det imidlertid vurderes om det aktuelle utsagnet – sett i lys av sin kontekst – rammes av straffeloven § 249 nr. 2. Denne bestemmer følgende:

Selv om det føres sannhetsbevis som nevnt under 1, er beskyldningen straffbar dersom den er fremsatt uten at der var noen aktverdig grunn til det eller dersom den ellers er utilbørlig på grunn av formen eller måten den er fremsatt på eller av andre grunner.

Bestemmelsen har ikke vært tema i saken. Lagmannsretten finner at det objektive gjerningsinnholdet i bestemmelsen langt på vei er sammenfallende med et alminnelig uaktsomhetsansvar. Hvorvidt Forbrukerrådet er ansvarlig etter et alminnelig uaktsomhetsansvar drøftes straks nedenfor. Straffeloven § 249 nr. 2 vurderes ikke nærmere her, ettersom denne ikke kan ses å lede til noe annet resultat enn det som følger av en alminnelig uaktsomhetsvurdering.

Lagmannsretten går så over til å vurdere om Forbrukerrådet på ulovfestet grunnlag er ansvarlig etter et alminnelig uaktsomhetsansvar. Det sentrale for lagmannsretten er i denne sammenheng Forbrukerrådets rolle i samfunnet, de aktuelle ytringenes form og kontekst og hvorvidt Forbrukerrådet hadde en aktverdig grunn til å gå ut mot metylparaben i enkeltprodukter på den måten som er gjort.

Tingretten skriver følgende om Forbrukerrådet (dommen side 2–3):

Forbrukerrådet ble opprettet i 1953 som et råd med egne vedtekter og 20 medlemsorganisasjoner. I dag er Forbrukerrådet en frittstående og uavhengig interesseorganisasjon under Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Forbrukerrådet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, har et eget styre og egne vedtekter fastsatt ved kongelig resolusjon. Dette innebærer at Forbrukerrådet er politisk fristilt fra departementet.

Forbrukerrådets hovedoppgaver er definert i vedtektene § 2, hvor det fremkommer:

”§ 2 Oppgaver

Forbrukerrådets hovedoppgaver er å ivareta forbrukernes interesser ved blant annet å:

drive påvirkning overfor myndigheter, organisasjoner og næringsdrivende
dyktiggjøre forbrukerne gjennom informasjon, råd og veiledning
gi bistand til forbrukere

Forbrukerrådet skal bidra til å sette forbrukerspørsmål på dagsordenen i samfunnsdebatten.”

Videre følger det av vedtektens § 3:

”§ 3 Status og organisasjon

Forbrukerrådet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter.”

Forbrukerrådet har en fri og uavhengig stilling i forbrukerpolitiske spørsmål. Organisasjonens administrative fullmakter fremgår ellers av § 9. Forbrukerrådet skal være uavhengig av kommersielle interesser og andre organisasjoner. Forbrukerrådet ledes av et styre (jfr. § 5). Direktøren forestår den daglige ledelsen av organisasjonen og er ansvarlig overfor styret (jfr. § 6).

Forbrukerrådet har ikke reguleringsmyndighet, men arbeider for å ivareta forbrukernes interesser gjennom påvirkning, rådgivning og fremme tiltak som kan bedre forbrukernes stilling. Forbrukerrådet har følgende visjon: "Vi gir forbrukeren makt og mulighet til å ta gode valg".

I NOU 1995: 21 "Organisering av forbrukerapparatet" side 54 skrives følgende om Forbrukerrådet:

Forbrukerrådet har som mål å være et interesseorgan for forbrukerne. Dette kommer til uttrykk bl. a. ved at FR gjennom vedtak fastsatt av departementet har fått definert sin oppgave ikke bare til å påvirke næringslivet, men også myndighetene.

Kunnskap om forbrukerproblemer og erfaringer, om forbrukernes situasjon, om varer og tjenester, om markeder og konkurranseforhold representerer grunnlaget for påvirkningsarbeidet.

En av de viktigste oppgavene for Forbrukerrådet er å øve innflytelse i prosessene der det tas beslutninger som har betydning for forbrukerne. FR skal være en form for motkraft eller korrektiv som produsentsiden må ta hensyn til også i sin løpende virksomhet.

Lagmannsretten viser også til følgende vurdering av Høyesterett i Rt. 1962 side 193:

Ved bedømmelsen av Forbrukerrådets opptreden i denne sak har jeg lagt betydelig vekt på rådets alminnelige stilling og ansvar som et offentlig organ, opprettet etter beslutning av Stortinget for å dekke et viktig og alment anerkjent behov, veiledning med hensyn til varevalg for det uorganiserte forbrukende publikum. Idet jeg viser til de opplysninger om Forbrukerrådets opprettelse og virksomhet som inneholdes i de tidligere dommer skal jeg tilføye, at rådet etter arten av dets virksomhet utøver en funksjon som er vesentlig forskjellig fra den som tilligger statsorganer som ved forbud eller påbud gjør direkte inngrep i borgernes rettsstilling.

Ovennevnte taler etter lagmannsrettens syn for at Forbrukerrådet i utgangspunktet må ha vide fullmakter når det gjelder å rette søkelyset mot mulige kritikkverdige eller mangelfullt utredede sider ved produkter ment for forbrukere. Dette må gjelde selv om produktene i seg selv er lovlige, slik som i dette tilfellet. Lagmannsretten vil også tilføye at det i helhetsvurderingen av hvorvidt Forbrukerrådets opptreden har vært uaktsom, må ses hen til at kosmetikk er en av kildene til kjemisk påvirkning hvor forbrukeren kan settes i stand til – om ønskelig – å unngå eksponering. Dette er for eksempel vanskeligere når det gjelder

forurensning, og taler for at det var legitimt av Forbrukerrådet å nettopp rette kampanjen mot kosmetikk.

Med dette som bakteppe, blir spørsmålet om det var berettiget av Forbrukerrådet å rette søkelyset mot metylparaben, med den konsekvens dette kunne få for selgere av de enkelte produkter – i dette tilfellet Naturlig Valg.

Det sentrale er om det knytter seg noen risiko til bruk av metylparaben i kosmetikk.

Naturlig Valg har vist til at det ikke er godtgjort noen risiko ved bruk av metylparaben i de mengder som er i A-creme. Metylparaben er lovlig innen visse konsentrasjoner, og er hyppig brukt i kosmetiske produkter. Bruk av metylparaben i kosmetikk er i Norge og EU tillatt i konsentrasjoner opp til 0,4% som syre for én ester og opptil 0,8% for blandinger av estere. Der er ikke omtvistet at tilsetning av metylparaben i en slik konsentrasjon som var i A-creme, var tillatt.

Sammenliknet med en del andre (potensielt) hormonforstyrrende stoffer, har metylparaben svært lav potens. Det er kategorisert som GRAS "Generally recognized as safe" i USA og vurdert av European Chemical Agency ikke å ha uønskede effekter som krever merking. European Medical Agency vurderte stoffet 25. april 2013 til å være "devoid of adverse effects on reproduction and development". SCCS (EUs Scientific Committee on Consumer Safety) har dessuten ved flere anledninger, senest 3. mai 2013, konkludert med at bruk av metylparaben innen tillatte grenser regnes som trygt. Samme vurdering er gjort av det danske Miljøministeriet 31. mai 2013. Ut fra professor Sanners forklaring under ankeforhandlingen, legger lagmannsretten for øvrig til grunn at det i dag generelt gjelder meget strenge regler for krav til undersøkelser av kjemikalier.

Som nevnt står metylparaben på den foran nevnte liste fra EU-kommisjonen. Det er på det rene at listen ikke har noen status som liste over hvilke stoffer som er hormonforstyrrende. Det er tale om en kandidatliste over stoffer som skal undersøkes nærmere. Den er utarbeidet av EU-kommisjonen etter innspill fra medlemslandene, frivillige organisasjoner og interesserte personer. Selv om ulike interesser kan ha påvirket hva som står på listen, er det ikke omtvistet at metylparaben har gitt utslag i dyreforsøk. Professor Sanner forklarte at grunnen til at stoffet kom med på listen var at det i ett av fire dyreforsøk (in vivo) har gitt positivt utslag. Sanner påpekte at dette var ved subkutan injeksjon, at dataene er motstridende og at man bare kan lese ut av dette at metylparaben *kan* ha en svak østrogen effekt in vivo.

På tross av ovennevnte, er det også mye som taler for at bruk av metylparaben i kosmetikkprodukter ikke er risikofritt. I "Miljøstatus i Norge -Hormonforstyrrende stoffer" fra 2013 skriver Klima- og forurensningsdirektoratet at metylparaben er et stoff som mistenkes for å ha alvorlige helse- og miljøeffekter, for eksempel hormonforstyrrende effekter. Det fremgår følgende:

Klima- og forurensningsdirektoratet jobber med hormonforstyrrende stoffer blant annet gjennom EU/EØS- kjemikaliregelverket REACH. Innenfor rammen av stoffevalueringsprogrammet REACH er det satt i gang et arbeid for å gjøre grundigere risikovurderinger av en del stoffer som er mistenkt for å ha alvorlige helse- og miljøeffekter for eksempel hormonforstyrrende effekter. Dette gjelder blant annet følgende stoffer: metylparaben (Methyl 4-hydroxybenzoate) [...]

Lagmannsretten vil bemerke at fravær av vitenskapelige bevis for at stoffet er risikofyllt for mennesker i de konsentrasjoner som fantes i A-creme, ikke er ensbetydende med at det er risikofritt. Professor Haas forklarte under ankeforhandlingen at mennesker og dyr har meget like hormonsystemer, og at testene som er gjort på dyr er relevante inntil det motsatte er bevist. Det er også på det rene at stoffet har gitt utslag i tester på fisk. Professor Hylland forklarte i retten at metylparaben synes å ha en østrogen og antiandrogen virkning. Professor Haas forklarte at det er bred enighet om at det er vesentlig usikkerhet med hensyn til vitenskapelige effekter av hormonforstyrrende stoffer.

Lagmannsretten finner det godtgjort at det er en økende bekymring rundt bruken av kjemiske stoffer som mistenkes for å være hormonforstyrrende og at det er begrenset med kunnskap om sammenhengen mellom eksponering for hormonforstyrrende stoffer og menneskers helse. I rapporten "State of Science of Endocrine Disrupting Chemicals – 2012" (heretter benevnt "WHO-rapporten"), som gjennomgår eksisterende forskning på området, uttales følgende:

Little is known about chemicals that can interact with other endocrine systems, and we should not assume that the current assays employed in toxicity testing will identify those chemicals. Considering this, we cannot be confident that the current system of protecting human and wildlife population from chemicals with endocrine activity is working as well as it should to help prevent adverse health impacts on human and wildlife populations.

Det fremgår også at bare en brøkdel av potensielt hormonforstyrrende kjemikalier i miljøet er kjent i dag, og at bare et smalt spekter av kjemikalier og noen få klasser av hormonforstyrrende kjemikalier er målt. Det gis videre uttrykk for at det er behov for mer omfattende vurderinger av menneskers og dyrs eksponering for forskjellige blandinger av hormonforstyrrende kjemikalier. Det fremheves som særlig bekymringsfullt at eksponering for hormonforstyrrende kjemikalier skjer i sårbare perioder under menneskers og dyrs utvikling. I rapportens oppsummering uttales følgende:

Over the last decade, scientific understanding of the relationship between exposure to endocrine disruptors and health has advanced rapidly. There is a growing concern that maternal, fetal and childhood exposure to ECDs [hormonforstyrrende stoffer] could play a larger role in the causation of many endocrine diseases and disorders than previously believed. This is supported by studies of wildlife population and of laboratory animals showing associations between exposures to EDCs and adverse health effects and by the fact that the increased incidence and prevalence of several endocrine disorders cannot be explained by genetic factors alone.

I rapporten fremgår det for øvrig at mulige virkninger av hormonforstyrrende stoffer kan medføre reproduktiv dysfunksjon både hos menn og kvinner, samt lede til ulike kreftformer. Det samme fremgår av Berlaymont-erklæringen, se nærmere nedenfor.

Om parabeners virkninger sammen med andre stoffer fremgår det i WHO-rapporten punkt 1.3.8 at det i dag foreligger et betydelig kunnskapshull, som hemmer fremgangen når det gjelder risikovurderingen av hormonhermere og andre kjemikalier. Det uttales i den forbindelse:

To truly assess the possible health risk that arise from these chemicals, it is necessary to know the full extent of exposures to exogenous chemicals that exert actions on a specific endocrine pathway, together with their potency of effect. But, we are currently far removed even from having fragmentary information about these issues (Kortenkamp & Faust, 2010). Years of mixing cocktails of endocrine disruptors have shown that the combined effects are largely additive and that the effects of multi-component mixtures can be predicted when the potency of its individual components are known (see the review by Kortenkamp, 2007). The challenge ahead is to define what environmentally relevant mixtures of endocrine disruptors are and to assess their effects.

Også "The 2013 Berlaymont Declaration on Endocrine Disruptors" (Berlaymont-erklæringen) uttrykker bekymring for bruken av hormonforstyrrende kjemikalier og hvordan mennesker eksponeres for stoffene enkeltvis og i kombinasjon med andre stoffer. Erklæringen er avgitt av 89 vitenskapsmenn, og etterlyser handling fra EU når det gjelder hormonforstyrrende stoffer. Vitenskapsmennene uttrykker bekymring for at forekomsten av endokrine sykdommer fortsetter å øke i EU og globalt.

Professor Sanner har forklart at det er lagt til grunn i EUs vitenskapskomite at metylparaben ikke har noen synergistisk (cocktail) effekt, men bare additiv effekt. Sanner forklarte i retten at med en sikkerhetsfaktor på 100 eller mer – slik lagmannsretten forstår at gjelder for metylparaben – representerer additiv effekt ingen risiko for helseskade. Han forklarte også at det i EU er lagt til grunn at det er usannsynlig at synergistiske effekter skal oppstå ved lav mengde av de enkelte stoffene, og at virkningene i alle fall vil være "toxicologically insignificant". Sanner forklarte at EU, ved fastsettelsen av terskelverdiene for metylparaben, har tatt høyde for stoffets samvirke med andre kjemikalier. Professor Alexander forklarte under ankeforhandlingen at man sjelden ser synergistisk effekt for parabener i sin alminnelighet, og at metylparaben har så lav potens at man kan se bort fra den i denne sammenheng. Sanner forklarte for øvrig at metylparaben brytes raskt ned i kroppen og ikke akkumuleres der.

Professor Haas ga på sin side uttrykk for at eventuell lav potens for et stoff ikke er avgjørende. Hun viste til at flere stoffer mennesker kommer i kontakt med inneholder kjemikalier som kan virke sammen med metylparaben. Professor Hylland forklarte at selv en additiv effekt kunne være bekymringsfullt. Han ga også uttrykk for at mennesker

eksponeres for et økende antall kjemikalier – hvorav mange ukjente, og at dette gir et komplisert bilde man ikke har gode mekanismer for å regulere. Når det spesielt gjelder metylparaben, forklarte Hylland at metylparaben påført på hud – i motsetning til ved oralt inntak – sirkulerer i kroppen før det når leveren, og lagmannsretten forsto ham dithen at han blant annet av denne grunn mener at det er usikkert hvilken virkning stoffet har på mennesker, idet nedbrytingen da tar lengre tid.

I Berlaymont-erklæringen gis det videre uttrykk for at dagens testmetoder er mangelfulle og at regelverket på området er utilstrekkelig. I erklæringens punkt 5 og 6 uttales i den forbindelse følgende:

5. Internationally agreed and validated test methods (OECD) for the identification of endocrine disrupters capture only a segment of the known range of endocrine disrupting effects, mainly focused on estrogenicity, (anti)androgenicity and thyroid disruption (“EAT”). Other aspects of the endocrine system(s) are not considered, although it is clear that the complexity of endocrine systems cannot be reduced to EAT. This introduces considerable uncertainties, and the likelihood of overlooking harmful effects in humans and wildlife is high.

- For many endocrine disrupting effects, internationally agreed and validated test methods do not exist, although scientific tools and laboratory methods are available.
- For a large range of human health effects, viable laboratory models are missing altogether. This seriously hampers progress with understanding the full extent of risks.

6. Important pieces of EU chemicals regulation are entirely inadequate for capturing endocrine disrupting effects. Even internationally validated and well established test systems that have been available for over a decade have not been implemented. Any measures aimed at protecting humans and wildlife from endocrine disrupters will be ineffective if testing requirements are not updated to incorporate endocrine disrupter testing.

- The current testing and information requirements defined for industrial and commercial chemicals (REACH) and for plant protection products (PPPR) are not geared towards the identification of endocrine disrupting chemicals. The relevant regulations and directives (e.g. 544/2011 and 545/2011) require urgent updates to include the best available science.
- Testing with the most sensitive and appropriate endpoints and with exposure regimens that cover periods of heightened sensitivity during development is currently not mandatory. As a result, many endocrine disrupting chemicals are not identified.

Også "Utveckla och effektivisera Reach – en handlingsplan", Kemikalieinspektionen, 2014 (Sverige), viser til at de internasjonalt aksepterte testmetodene som er tilgjengelige i dag bare omfatter visse deler av hormonsystemet, og at det er nødvendig å utvikle ytterligere testmetoder for å fange opp effekter på andre deler av hormonsystemet. Professor Hylland og professor Haas ga i sin rettslige forklaring uttrykk for det samme. Hylland presiserte at de testmetoder som i dag benyttes i risikovurderinger ikke nødvendigvis måler et

endepunkt som er relevant for human helse. Både Hylland og Haas forklarte at nyfødte er særlig følsomme for hormonforstyrrende stoffer, og at en eventuell risiko for voksne ikke nødvendigvis er overførbart på nyfødte.

Enn videre uttrykker Berlaymont-erklæringen bekymring for hormonforstyrrende stoffers virkning uavhengig av terskelverdier. Erklæringen viser både til at mange hormonforstyrrende stoffer kan virke uavhengig av terskelverdier, på grunn av eksisterende intern eksponering for naturlige hormoner og på grunn av eksponeringen sammen med andre stoffer med liknende virkningsprofiler. Det fremgår blant annet at dette er spesielt relevant for østrogenmidler. Det er på det rene at metylparaben i dyreforsøk nettopp har vist en østrogen effekt. EU-kommisjonens ekspertgruppe for hormonforstyrrende stoffer viser i «Thresholds for Endocrine Disruptors and Related Uncertainties» fra 2013 at det er uenighet om det er riktig å ha en terskelbasert tilnærming til vurderingen av hormonforstyrrende stoffer. Det samme fremkommer i rapporten "Is it possible to determine thresholds for Endocrine Disruptors and Related Uncertainties", Karolinska Institutet, 2013, og i ovennevnte rapport fra Kemikalieinspeksjonen.

Når det særskilt gjelder WHO-rapporten og Berlaymont-erklæringen, har ankende part stilt spørsmål ved den vitenskapelige tyngden til disse. Når det gjelder WHO-rapporten er denne finansiert av blant annet WHO, men – som det fremgår av rapporten – ikke nødvendigvis uttrykk for organisasjonens syn. Lagmannsretten kan ikke se at dette rokker ved dens vitenskapelige tyngde. Uansett bidrar denne og flere av de andre bevisene det er redegjort for ovenfor, til at det alt i alt fremstår som usikkert hvilke virkninger parabener, herunder metylparaben, har på menneskers helse. Det samme er tilfellet for Berlaymont-erklæringen. Den har riktignok ingen formell status, men er resultat av et møte EU-kommisjonen arrangerte for å avdekke hva forskere mente om hormonforstyrrende stoffer. Ut fra forklaringen til professor Haas, legger lagmannsretten til grunn at erklæringen er avgitt av en rekke relevante forskere fra mange land, og at det således ligger en vitenskapelig ekspertise bak den.

Lagmannsretten vil til sist nevne at enkelte typer parabener er forbudt i Danmark. Dette gjelder ikke metylparaben. Professor Haas forklarte at med mindre det foreligger et sterkt vitenskapelig belegg for at noe er hormonforstyrrende vil et stoff ikke forbys i Danmark. Selv om metylparaben ikke er forbudt i Danmark, finner lagmannsretten grunn til å bemerke at Miljøstyrelsen på sine nettsider generelt anbefaler å unngå produkter som har ingredienser med ordet "-paraben".

Ut fra de konsentrasjoner av metylparaben som fantes i A-creme, kan ikke lagmannsretten se at dette i seg selv er risikofyllt. Også professor Haas forklarte at hun ikke så noen umiddelbar risiko ved bruken av metylparaben i kosmetikk. Bevisførselen levner imidlertid alt i alt betydelig usikkerhet om hvilken virkning inntak av stoffet gjennom kosmetikk kan ha, sammenholdt med alle andre kjemiske påvirkninger mennesker daglig utsettes for. Lagmannsretten har merket seg at det er betydelig uenighet omkring enkelte sider ved parabener – blant annet hva som skal være kriteriene for å anse noe som

hormonforstyrrende og betydningen av terskelverdier. Denne uenigheten gjør det, slik lagmannsretten ser det, i seg selv legitimt å rette søkelys mot bruken av parabener i kosmetikk. Forbrukerrådets hormonsjekk-kampanje må ses i lys av dette.

Usikkerhetsmomentene har etter lagmannsrettens syn betydning for i hvilken grad produsenter og distributører av produkter med metylparaben må "tåle" en slik kampanje som denne saken gjelder. Lagmannsretten finner at det må inngå i Forbrukerrådets mandat å legge til rette for at forbrukerne settes i stand til å velge bort produkter med usikre helseeffekter. Det nærmere utfallet av uaktsomhetsvurderingen må imidlertid bero på hvordan kampanjen ble gjennomført.

Tingretten skriver følgende om kampanjen (dommen side 11–12):

I forbindelse med lanseringen av kampanjen 7. november 2011 sendte Forbrukerrådet ut flere pressemeldinger hvor det ble opplyst om bakgrunnen for kampanjen. Videre ble det opplyst om hva som forstås med hormonforstyrrende stoffer og at stoffene appen sjekker er valgt på bakgrunn av EU-kommisjonens liste.

Kampanjen gjorde det enklere for forbrukerne å velge bort produkter som står på EU liste, da alternativet ville være at forbruker måtte lese varedeklarasjonen på et produkt, for så å undersøke om noen av de oppgitte stoffene inngår i kategori 1 på EUs liste. Ved bruk av "appen" på mobilen kunne forbruker ved å skanne inn strekkoden på produktet koble produktets varedeklarasjon opp mot EU-kommisjonens liste på en enkel og praktisk måte. Etter avlesing satt forbruker igjen med ett av tre mulige resultater: produktet inneholder hormonforstyrrende stoffer (rød trekant), produktet er i utfasing (gul trekant) eller at produktet er fritt for hormonforstyrrende stoffer (grønn trekant). Dersom produktet inneholder stoffer på EUs liste kan man klikke videre for å få oppgitt hvilket stoff dette gjelder. For A-Creme vil følgende informasjon komme frem: "Metylparaben. Konserveringsmiddel. Dokumentert hormonforstyrrende i minst et dyreforsøk. Står på EUs liste over hormonforstyrrende stoffer."

Når forbruker laster ned "appen" eller søker på Forbrukerrådets nettside vil i tillegg følgende informasjon bli gitt:

"Hormonsjekk fra Forbrukerrådet hjelper deg å sjekke om kosmetikk- og kroppspfleieprodukter inneholder hormonforstyrrende kjemikalier. Oppdager du produkter som inneholder disse stoffene, kan du advare vennene dine mot produktene. Det er fremdeles produkter der ute som ikke er registrert og her trenger vi din hjelp. Finner du produkter som ikke er i basen kan du enkelt registrere dem slik at vi får kartlagt så mange produkter som mulig.

Produktene i denne applikasjonen er ikke ulovlige å omsette i Norge og norske helsemyndigheter anser ikke de 17 stoffene som helseskadelige i de mengder de tillates brukt i kosmetikk. Forbrukerrådet, derimot, jobber for en strengere regulering av hormonforstyrrende stoffer i forbrukerprodukter med utgangspunkt i et "føre-var"-prinsipp. Vi mener forbrukerne skal ha mulighet til å velge bort stoffer som er dokumentert skadelige på dyr og stoffer som over tid og i kombinasjon med

andre stoffer kan vise seg å være skadelige også for mennesker, slik stadig flere forskere frykter.”

Tingretten foretar deretter følgende vurdering av kampanjen (dommen side 12–13):

[...] Retten kan ikke se at det er uaktsomt å advare mot et lovlig omsatt produkt. Det kan heller ikke være uaktsomt å benytte EU-kommisjonens kandidatliste som grunnlag for en slik advarsel. Retten legger til grunn at Forbrukerrådet verken har kompetanse eller kapasitet til å teste hormonforstyrrende stoffer. Det kan da ikke være uaktsomt av Forbrukerrådet å benytte EUs liste i mangel av andre kilder som er mer egnet for formålet. EU-kommisjonens liste er det nærmeste man kommer en liste over stoffer som kan mistenkes for å kunne være helseskadelige og som det er ønskelig å undersøke nærmere. Det er riktignok ikke bevist at stoffene er helseskadelige for mennesker, men usikkerheten som foreligger er tilstrekkelig til at det må være legitimt å advare mot bruken slik Forbrukerrådet har gjort. At det er delte meninger om dette gjør det ikke uaktsomt av Forbrukerrådet å komme med en advarsel. Retten viser til at alle stoffene i kategori 1 på listen har dokumenter hormonforstyrrende i minst et dyreforsøk. Det er således etter rettens syn heller ikke direkte misvisende å opplyse om at stoffer på listen er hormonforstyrrende. Ut fra et ”føre var”- prinsipp må det være anledning til å advare på tross av det ikke finnes forskningsresultater som sier noe med sikkerhet om effekten det vil kunne ha for mennesker.

Videre kan retten ikke se at den terminologi som er benyttet ville hatt noen betydning for om forbruker ville ha valgt bort produktet eller ikke. Det har etter rettens syn således ingen betydning at det i teksten i ”appen” fremkom ”inneholder et hormonforstyrrende stoff” i stedet for ”inneholder et stoff som kan være hormonforstyrrende”. Dersom Forbrukerrådet hadde benyttet den sistnevnte formuleringen er det åpenbart at det ikke ville kunne medført noe erstatningsansvar. Retten legger til grunn at en bevisst forbruker uansett ville ha valgt bort produkter med denne type usikkerhet knyttet til seg. Det foreligger dermed ingen årsaksammenheng mellom den terminologi som Forbrukerrådet har benyttet og at forbruker velger bort produkter med usikre helseeffekter.

Det er nettopp usikkerheten om langtidsvirkningene Forbrukerrådet har ønsket å opplyse og bevisstgjøre forbrukeren om. Retten legger til grunn at forbrukere som har lastet ned ”appen” og skannet produktet allerede har foretatt et valg om at man ikke ønske å bruke produkter som inneholder parabener. Retten kan heller ikke se at det har noen betydning at det i android versjonen av ”appen” blir oppgitt at A-Creme inneholder hormonforstyrrende stoffer i flertall, da man ved å klikke videre vil få oppgitt at det kun dreier seg om metylparaben. Videre kan retten heller ikke se at det har noen betydning at Forbrukerrådet har benyttet betegnelsen EUs liste over hormonforstyrrende stoffer i stedet for EUs kandidatliste. Dette da alle stoffene i kategori 1, som er de stoffene Forbrukerrådet har valgt å fokusere på, har vist hormonforstyrrende effekt i dyreforsøk. Denne terminologien er således heller ikke direkte misvisende. Under enhver omstendighet kan retten ikke se at Forbrukerrådets formuleringer og språklige nyanser har vært avgjørende for om forbruker har valgt bort de aktuelle produktene, herunder A-Creme. Så lenge A-Creme inneholder metylparaben ville det ha kommet opp som et rødt produkt uavhengig av

Forbrukerrådets terminologi. Bevisste forbrukere som er bekymret for miljøgifter vil laste ned "appen" og benytte den når de skal kjøpe nye produkter. Slike forbrukere vil uansett basere sitt forbruksmønster på et "før var"-prinsipp. Forbrukerrådet kan ikke holdes erstatningsansvarlig for at forbruker er skeptisk til bruken av parabener.

Lagmannsretten slutter seg til disse vurderingene, som også er dekkende for lagmannsrettens syn. Lagmannsretten legger i uaktsomhetsvurderingen også en viss vekt på at forbrukeren ved nedlasting av appen først møter en nettside hvor Forbrukerrådet beskriver hormonsjekk-kampanjen nærmere. Forbrukeren må trykke på en "les mer"-knapp for å lese alt, men det er nærliggende å anta at dette regelmessig vil gjøres av forbrukere som er opptatt av problemstillingen. Her fremgår det blant annet følgende:

Produktene i denne applikasjonen er ikke ulovlige å omsette i Norge og norske helsemyndigheter anser ikke de 17 stoffene som helseskadelige i de mengder de tillates brukt i kosmetikk. Forbrukerrådet, derimot jobber for en strengere regulering av hormonforstyrrende stoffer i forbrukerprodukter med utgangspunkt i et føre-var-prinsipp. Vi mener forbrukere skal ha mulighet til å velge bort stoffer som er dokumentert skadelige på dyr og stoffer som over tid og i kombinasjon med andre stoffer kan vise seg å være skadelige også for mennesker, slik stadig flere forskere frykter.

Slik lagmannsretten ser det, er disse presiseringene egnet til å nyansere det bildet Forbrukerrådet i appen for øvrig gir av de produktene som kommer dårlig ut i testen.

Lagmannsretten nevner i tillegg at den ikke kan se at tingretten feilaktig har sett hen til hvordan en "bevisst" forbruker vil forstå informasjonen som kommer opp ved bruk av appen. Lagmannsretten legger til grunn at forbrukere som laster ned en slik app har en viss bevissthet omkring helseeffekter ved kosmetikkprodukter, og neppe ville ha kjøpt A-creme selv om Forbrukerrådet hadde vært mer moderate i sitt ordvalg og i sin utforming av kampanjen. Dette tilsier at formen på kampanjen neppe har hatt særlig innvirkning på Naturlig Valgs angitte økonomiske tap. Det er imidlertid ikke nødvendig for lagmannsretten å drøfte kravet til årsakssammenheng nærmere.

Naturlig Valg har videre anført at Forbrukerrådet ikke hadde grunnlag for å anvende et føre var-prinsipp. Lagmannsretten kan ikke se at denne anførselen kan føre frem, og slutter seg til følgende vurdering fra tingretten (dommen side 14–15):

Forbrukerrådet er en interesseorganisasjon og ikke et offentligrettslig organ med reguleringsmyndighet. Forbrukerrådet er da ikke bundet av EU-kommisjonens regelverk på dette området. Regelverket binder først og fremst kommisjonen selv og dessuten rettet mot beslutningstakere, dvs offentlige myndigheter med reguleringsmyndighet. Forbrukerrådets rolle er derimot å opplyse forbruker samt å søke å påvirke nasjonale myndigheter. Forbrukerrådet er fortsatt et offentlig organ, men har siden det ble etablert fått en stadig mer uavhengig rolle fra offentlige myndigheter. Forbrukerrådet er dermed ikke underlagt de samme krav til risikovurderinger og utredninger som det myndighetene har når de utøver

reguleringsmyndighet. Poenget med fremgangsmåten er å sikre en forsvarlig avveining av kryssende hensyn når stoffer blir gjenstand for offentligrettslig regulering. Forbrukerrådet som interesseorganisasjon kan ikke foreta den samme vurderingen da det ville innebære en sterk inngripen i Forbrukerrådets mulighet til å delta i samfunnsdebatten og fremme de interesser de representerer. Forbrukerrådet må derfor på et "føre var"- grunnlag kunne advare mot stoffer som kan mistenkes for å ha skadelige effekter, selv om oppføringene på EU-kommisjonens liste ikke innebærer at det er foretatt tilstrekkelige vitenskapelige risikovurderinger til at myndighetene kan fatte et forbud mot disse stoffene.

Lagmannsretten har etter dette kommet til at utformingen av og ordbruken i Forbrukerrådets hormonsjekk-kampanje, sett i sammenheng med Forbrukerrådets særskilte rolle for å styrke forbrukernes rettsstilling og den uklarhet som foreligger knyttet til metylparabeners virkninger på mennesker, ikke kan lede til at Forbrukerrådet ved sin hormonsjekk-kampanje har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt.

Det er ikke nødvendig for lagmannsretten å vurdere den nærmere grensen opp mot yringsfriheten, slik den er nedfelt i grunnloven § 100 og EMK artikkel 10, siden Forbrukerrådets kampanje verken kan ses å rammes av straffeloven § 247 eller et alminnelig uaktsomhetsansvar.

Anken blir etter dette å forkaste.

Forbrukerrådet har fremsatt krav om at Naturlig Valg dekker Forbrukerrådets sakskostnader for lagmannsretten, og har etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd, jf. annet ledd, krav på dette. Lagmannsretten kan ikke se at unntaket i tredje ledd kommer til anvendelse.

Forbrukerrådet har for lagmannsretten totalt krevd dekket 580 357,50 kroner, hvorav 499 587,50 kroner er salær, 55 770 kroner er utgifter til oversettelse av dokumenter fra engelsk til norsk og 25 000 kroner er honorar til professor Hylland. Merverdiavgift er ikke krevd erstattet.

Salærkravet er fordelt med 24,5 timer frem til anketilsvaret, 152 timer frem til ankeforhandling og 20 timer til ankeforhandling. Advokat Kolstad har fremmet innsigelse mot salærkravet. Lagmannsretten finner at det timeantallet som er gått med fra anketilsvaret og frem til ankeforhandlingen overstiger det som er nødvendige og rimelige utgifter for å ivareta Forbrukerrådets interesser, jf. tvisteloven § 20-5. Lagmannsretten ser at det har vært nødvendig å finne frem til og gjennomgå en god del materiale om blant annet virkninger av parabener, og at det har vært nødvendig å ta til motmæle mot prosesskriv fra ankende part. Lagmannsretten vil likevel bemerke at saken har budt på forholdsvis begrensede rettslige vurderingstemaer. Det har også vært ført sakkyndige vitner som vel må ha satt prosessfullmektigen på spor av hvilket materiale som er relevant. Mye av materialet var dessuten kjent fra behandlingen av saken i tingretten. Til sammenlikning viser lagmannsretten til at Naturlig Valgs salærutgifter for lagmannsretten

er 377 158 kroner. Lagmannsretten fastsetter erstatningssummen skjønnsmessig til 480 000 kroner.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

1. Anken forkastes.
2. Naturlig Valg AS betaler 480 000 – firehundreogåttitusen – kroner i sakskostnader for lagmannsretten til Forbrukerrådet innen 2 – to – uker fra dommen er forkynt.

Halvor Aas

Jan Eivind Norheim

Helge Monstad

